

Slavica Pavlič – sedemdesetletnica

Naj uvodoma priznam, da imam kar nekaj težav, kadar se lotim člankov ob pomembnih življenjskih jubilejih. Tudi članek o zgodovinariki in muzealki Slavici Pavlič ob njeni sedemdesetletnici v tem pogledu nikakor ni izjema, v nekaterih pogledih pa je celo težji in zahtevnejši, saj je bila več kot deset let moj predpostavljeni. Prepričan sem namreč, da naj te vrste prispevki ne bodo le bolj ali manj obsežni slavljenčevi biografski in bibliografski izvlečki z obveznimi prvina mi povelečevanja. Morali bi predvsem čimbolj verno odražati njegove oz. njene resnične značilnosti, ob predstavitvi poklicnega dela, znanstvenih in drugih dosežkov pa naj bi osvetlili tudi nekaj značilnih potez njegove oziroma njene človeške podobe. Če se mi je v pričujočem članku to posrečilo in v kolikšni meri, boste presodili bralci sami.

Dovolite mi zato, da svoje predstavitve slavljenke ne začnem z dnem njenega rojstva, pač pa z najinim prvim srečanjem poleti 1976, ko sem se prišel k njej kot ravnateljici Slovenskega šolskega muzeja pogovarjat za službo. Ko sem takrat stopil v nekoliko temačno pisarno v pritličju zadnjega trakta nekdanjega Marijanišča na Poljanski cesti, si seveda še v sanjah nisem predstavljal, da bom Slavico Pavlič čez dobrih petnajst let nasledil na ravnateljskem mestu. Vsega hudega navajen s svojega prvega delovnega mesta sem na svoje olajšanje kmalu ugotovil, da imam tokrat za spremembo opraviti z bodočim šefom »s človeškim obrazom«, ki ni neobčutljiv za želje in težave podrejenega, ter ne zavira, ampak celo podpira njegova prizadevanja za strokovno in znanstveno rast. V dobrem desetletju najinega skupnega delovanja, ki je sledilo temu srečanju, in ki je kdaj pa kdaj, kot je povsem normalno in razumljivo, prineslo tudi kakšno občasno medsebojno kresanje isker, mi te svoje ugotovitve ni bilo treba spremeniti. Po nekaj desetletjih najprej na eni, potem na drugi strani »šefovske barikade«, sem prepričan, da je uspela Slavica Pavlič na tem področju svojega delovanja doseči dokaj uspešen kompromis med dvema osnovnima zvrstema šefa – »ukazujočo« in »dovzetno za pogovor« in znala pogosto na nevsiljiv način preseči znani novodobni pregovor, da šef nima nikoli prijatelja.

Ko prehajamo na neizbežni biografsko-bibliografski del predstavitve jubilarke, ga moramo hočeš nočeš začeti z datumom rojstva. Čeprav gre za damo, ga moram zgodovinski resnici na ljubo vseeno zapisati in to s toliko lažjim srcem, ker je Slavica Pavlič znana osebnost in je ta podatek splošno dostopen v Enciklopediji Slovenije in drugod: 22.9.1929. Pomenljiv je kraj njenega rojstva – Zemun, svojevrstno pričevanje o geografski gibljivosti družine njenih staršev, predvsem kot posledici očetovega železničarskega poklica. Njen oče, ki je bil rojen v Vipavi in se je po 1. svetovni vojni izselil v Jugoslavijo, je bil namreč železničar in se je kot tak s svojo ženo, sicer rojeno v Hrastniku, in z otroki selil po raznih službenih mestih, od Zagreba, preko Beograda, kjer je delal in Zemuna, kjer je družina Skočir stanovala, pa do Subotice. Slavica Pavlič je tako začela s svojim šolanjem v svojem rojstnem Zemunu in ga od leta 1939 nadaljevala v Subotici, kjer so dočakali začetek 2. svetovne vojne. Vojna jim je leta 1942 prinesla mučno tritedensko potovanje preko Madžarske do Ljubljane, kjer so se kot begunci naselili v nedokončanem poslopju Baragovega semenišča za Bežigradom.¹

Slavica Pavlič je v Ljubljani nadaljevala šolanje na poljanski gimnaziji ter na I. državni gimnaziji na Vegovi, kjer je leta 1950 maturirala. Po maturi se je ob začetnem nagibanju k medicini odločila za študij zgodovine, po diplomi iz zgodovine in umetnostne zgodovine leta 1956 pa je jeseni tega leta začela učiti na gimnaziji v Idriji. Poleg zgodovine je poučevala še slovenščino in srbohrvaščino, vodila krožek umetnostne zgodovine in poučevala na šoli za odrasle na Delavski univerzi. Idrija je bila ena temeljnih postaj na njenem življenjskem potovanju in temu kraju, predvsem pa proučevanju njegove zgodovine, je ostala zvesta vse do danes.

Naslednja življenjska postaja je pripeljala Slavico Pavlič v Ljubljano in jo neločljivo povezala z ustanovo, ki ji je s svojim delom vtisnila jasen in trajen pečat – s Slovenskim šolskim muzejem. Njeno dolgoletno delovanje v tej ustanovi se je začelo leta 1961 z delom v muzejski dokumentacijski zbirki. Njeno delo v Slovenskem šolskem muzeju je poleg skrbnega vodenja zbirke zaznamovala tudi vrsta muzejskih razstav in raziskovalno delo zlasti na dveh temeljnih področjih: predšolske vzgoje in partizanskega šolstva v času 1941–1945. Leta 1972 je postala višji kustos, leta 1978 muzejske svetovalka, leta 1986 pa je prejela za svoje delo najvišje slovensko priznanje za muzejske dosežke – Valvasorjevo nagrado. O njenem velikem prispevku k proučevanju slovenske šolske zgodovine priča obsežen popis njenih razstav, med katerimi omenimo najbolj odmevne *Šolstvo na slovenskem ozemlju 1941–1945* iz leta 1971, *Prizadevni šolniki v obdobju 1774–1914* iz leta 1972, *Šolske stavbe Ljubljane* iz leta 1974, *Dijaški in študentski domovi* iz leta 1976 in *Razvoj predšolskih ustanov na Slovenskem* iz leta 1984. Vse te razstave so spremljali katalogi, ki so dali omenjenim razstavam dodatno, trajno vrednost.

Bogata je tudi bera ostalih strokovnih in znanstvenih objav Slavice Pavlič, ki pa je iz bibliografske zbirke COBISS zaenkrat le delno razvidna. Tam zabeleženih 107 enot je le manjši del njenega ustvarjalnega opusa, v katere sodi na prvo mesto raziskava *Partizanske osnovne šole*, ki je objavljena v monografiji *Partizansko šolstvo na Slovenskem*, Ljubljana 1981, skupaj z raziskavo Viktorja Smoleja o partizanskih srednjih šolah. O tej tematiki je leta 1975 pripravila potujočo razstavo.² Drugi najvidnejši sklopi strokovnega in znanstvenega objavljanja Slavice Pavlič obsegajo že omenjene predšolske ustanove in idrijsko šolstvo. Iz prvega sklopa navedimo njeno publikacijo *Predšolske ustanove na Slovenskem 1834–1945* iz leta 1991, iz drugega pa razpravi *Prispevki k zgodovini idrijskega šolstva* v Idrijskih razgledih iz leta 1991 in *Idrijsko šolstvo skozi stoletja* v publikaciji tamkajšnjega Mestnega muzeja Idrijska obzorja iz leta 1993. Že od samega začetka pa do danes tudi uspešno sodeluje pri Enciklopediji Slovenije, najprej s sodelovanjem pri izdelavi geslovníkov stvarnih in osebnih gesel, nato s pisanjem cele vrste zahtevnih člankov.

Muzejsko, strokovno in znanstveno delovanje Slavice Pavlič je tesno povezano z njenim zadnjim službenim obdobjem ravnateljstva v Slovenskem šolskem muzeju, ki ga je začela leta 1974 in ga opravljala skoraj dve desetletji do odhoda v pokoj 1993. Po lastnih besedah jubilatke, ki jim bo bržčas pritrtil vsak, ki ima podobne izkušnje, je omenjeno ravnateljstvo »nekoliko le oviralo« njeno strokovno delo. Vodenje muzeja je prevzela od Franceta Ostanka, zavzetega šolnika in muzealca, sicer pa ravnatelja stare »ukazujoče« šole. V stalnem, često mučnem boju za uveljavljanje muzeja in pridobivanje, da ne rečem paberkovanje, vedno (pre)pičlo odmerjenih finančnih sredstev je pokazala zavidljivo vztrajnost in potrpežljivost. Tudi po njeni zaslugi si je maloštevilni kolektiv Slovenskega šolskega muzeja ohranil in utrdil še iz Ostankovih časov pridobljeni sloves nadpovprečne marljivosti in ustvarjalnosti na muzejskem, publicističnem in še kakem drugem področju. Ob vsem tem ji ni bilo nikoli pod častjo, da ne bi v časovnih stiskah pred odprtjem razstav (dolga leta po dve občasni na leto) tudi sama kot slednji kustosov in drugih muzejskih sodelavcev prišla tudi za fizično delo.

Njeno najodmevnejše dejanje za Slovenski šolski muzej, njena »prestavitev sedeža z Št. Andraža v Maribor« (da parafraziramo veliko dejanje Antona Martina Slomška, katerega kipu je Slavica Pavlič že v začetku 90. let namenila častno mesto v Slovenskem šolskem muzeju), je bila selitev muzeja v letu 1984 iz Zavoda za šolstvo oz. Marijanišča v prostore uršulinskega samostana na

¹Naj ob tem omenimo ne preveč znano dejstvo, da je v delu tega poslopja od izгона iz Št. Vida po nemški okupaciji pa do ukinitve po koncu vojne leta 1945 delovala znana škofijska klasična gimnazija.

²Ob tem temeljitem prikazu partizanskega šolstva bi bilo za celovit zgodovinski okvir tega časa potrebno na podoben način predstaviti tudi šolsko delovanje slovenskega protikomunističnega tabora.

Plečnikovem trgu v središču Ljubljane. Muzeju je takrat v zelo napetem tekmovanju proti zelo vplivni sorodni ustanovi te prostore dobesedno izborila. Na več kot štirikrat povečani površini glede na prejšnje muzejske prostore je tako ustanovi omogočila primernejše pogoje za uspešnejše muzejsko delo, tudi za postavitev prve stalne razstave, ter za večjo prepoznavnost v slovenskem kulturnem prostoru. Posebno pozornost zasluži tudi delovanje Slavice Pavlič kot članice uredniškega odbora in urednice revije za šolsko zgodovino *Zbornika za zgodovino šolstva in prosvete*, ki je začela izhajati leta 1964 kot jugoslovanska revija šolskih in pedagoških muzejev in se je po slovenski osamosvojitvi s 1/25. letnikom 1992 preoblikovala v slovensko revijo *Šolsko kroniko*, zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje z dvojnimi številčenjem. Poleg urednikovanja je bila tudi stalni avtor prispevkov. Tudi po njeni zaslugi se je revija zlasti po slovenski osamosvojitvi lepo uveljavila in si za razliko od jugoslovanskega obdobja, ko je bilo sodelavcem Slovenskega šolskega muzeja skoraj zaukazano pisati vanjo, razveseljivo pridobila tudi vedno bolj naraščajoč krog sodelavcev. Poleg ostalih prispevkov Slavice Pavlič v tej reviji velja posebej omeniti njen vsakoletni izčrpn pregled zgodovine slovenskih šol, ki v določenem letu obhajajo kako okroglo obletnico, ki ga jubilatka vestno nadaljuje tudi po svojem odhodu v pokoj.

Zavedam se, da pričujoči prispevek ni in ne more biti celovita predstavitev bogate strokovne in znanstvene bere Slavice Pavlič. Naj zato opozorim na dva prispevka, ki o slavljenkinem življenju in delu prinašata še več podatkov. Oba sta objavljena v zgoraj omenjeni *Šolski kroniki*. Gre za *Pogovor s prof. Slavico Pavlič, dosedanja glavna urednica naše revije*, ki ga je v letniku 2/26/1993 pripravil Branko Šuštar in na *Jubilej prof. Slavice Pavlič v 2. številki letnika 8/32/1999* avtorja mag. Branka Šuštarja.

Še posebej velja naglasiti občudovanja vredno dejstvo, da je bila Slavica Pavlič ob vsem svojem zavzetem strokovnem, raziskovanem in vodstvenem delu hkrati tudi skrbna in prizadevna žena ter mati številne družine. Naj mi bo dopuščena nekoliko šaljiva misel, da se je to slednje včasih poznalo tudi pri njenem vodenju muzeja.

Kot vsakemu »poštenemu upokojencu« Slavici Pavlič tudi njena naslednja življenjska postaja po letu 1993 ni pomenila odhoda v umirjenost in odmaknjenost pokoja v njeno naslednjo življenjsko postajo v Poljanah v Poljanski dolini. Nasprotno, zdi se da sedaj, ko je osvobojena često mučnega ravnateljstva, v čudovitem okolju pod Blegošem in drugimi njenimi ljubimi gorami doživlja novo življenjsko pomlad. Tako poleg zavzetega delovanja v Univerzi za tretje življenjsko obdobje še nadalje uspešno deluje na svojem priljubljenem področju proučevanja in objavljanja prispevkov iz šolske in krajevne zgodovine. Prav zadnja leta je njihova natisnjena bera še posebej obilna. Pred izidom je njena naslednja tehtna knjiga o sto pomembnih slovenskih učiteljih v znani seriji »Sto...« Prešernove družbe. Ker je naše življenje pač polno zanimivih zasukov, mi je v veliko veselje, da sem ji pri tem na svojem novem delovnem mestu na Inštitutu za biografiko in bibliografijo ZRC SAZU lahko vsaj malo pomagal.

Biografski članki v enciklopedijah oz. leksikonih so po svoji naravi praviloma zelo natančni. Seveda pa se je motiti človeško in tudi v te članke se kdaj pa kdaj prikrade kakšna napaka. Ko pa danes srečujemo jubilatko Slavico Pavlič vso delavno in polno energije bodisi v Ljubljani, kjer je še vedno čest in dobrodošel obiskovalec (in več kot obiskovalec) v »svojem« Slovenskem šolskem muzeju ali v njenih ljubih Poljanah, kjer nas je muzejske kolege tako prijateljsko sprejela ob svojem življenjskem jubileju, bi ob pogledu nanjo lahko upravičeno posumili, da so se pisci biografskih člankov o njej krepko zmotili pri letnici njenega rojstva in ji pripisali kar nekaj let preveč.

Andrej Vovko